

Voices for Transition: A Study on the Path of Gender Reassignment in Public Self-Narratives

Seyed Mahdi
Etemadifard *

Associate Professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

Ala Najmi

PhD Candidate in Theoretical-Cultural Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract

In contemporary Iran, transgender life is caught in a paradoxical state of “legal acceptance” and “social exclusion.” The dominance of the medical-legal perspective has created a profound gap between “formal knowledge” (based on pathology) and “lived experience.” Thus, this research analyzes the social construction of the transition process within this gap to understand how social actors narrate and experience this path. Conducted within the framework of critical constructivism, the study employs a two-phase qualitative methodology: reflexive thematic analysis of over 100 hours of Persian podcasts and participatory ethnography in Isfahan based on 80 hours of in-depth interviews with 15 transgender individuals and 5 specialists. Findings indicate that while public self-narratives formulate transition in a linear, five-stage model (disruption, translation and naming, institutional bargaining, temporary accommodation, re-creation), field evidence reveals lived reality as continuous structural suspension. Finally, drawing on critical symbolic interactionism, the study argues that this linear model is a symbolic struggle by the subject to impose order on chaos and achieve “legibility”- an effort that, paradoxically, leads to the reproduction of the linear logic desired by formal institutions.

Keywords: Transgender, Gender Transition, Politics of Legibility, Self-Narrative, Podcast, Critical Constructivism.

* Corresponding Author: Etemady@ut.ac.ir

How to Cite: Etemadifard, S. M., Najmi, A. (2025). Voices for Transition: A Study on the Path of Gender Reassignment in Public Self-Narratives, *Quarterly Journal of Social sciences*, 32(108), 219-252. DOI: 10.22054/qjss.2025.89770.2934

Extended Abstract

1. Statement of the Problem (Living in the Epistemic Gap)

In the contemporary sociopolitical context of Iran, transgender existence is caught in a dual and deeply paradoxical state. On one hand, Shi'a jurisprudence (*Fiqh*) and the Iranian legal system have recognized transgender identity by opening a unique medico-jurisprudential path. Yet, on the other hand, this "legal possibility" has not necessarily translated into "social acceptance" or, in other words, "legibility" in everyday life. The central problem of this research lies within this very gap: the dominance of the medical-legal gaze has created a profound epistemic gap between "formal knowledge" (which reduces the subject to pathological case files) and the "lived process" (which is fraught with daily and emotional negotiations). Formal institutions focus primarily on "authenticating" (*Ehraz*) the status, whereas the subject is grappling with "how to traverse" this path. Thus, by distancing itself from formal readings, this study seeks to understand how, in the absence of valid narratives, social actors formulate the transition process in public self-narratives (podcasts), and how this formulation relates to the suspension-like reality of the field.

2. Theoretical Approach (From Institutional Legibility to Disciplinary Agency)

To grasp the complexity of this situation, this study utilizes a combined and multi-layered theoretical framework. At the macro level, drawing inspiration from the post-structuralist tradition (Butler and Foucault) and Queer theory, the concept of "institutional legibility" is employed to demonstrate how the subject, to be recognized, is compelled to "translate" themselves into the language of bureaucracy and medicine. At the meso level, utilizing kinship anthropology, the family is understood not merely as a center of affection, but as a "regulatory regime" and a "semi-autonomous social field" enforcing the parallel law of reputation (*Abru*). Finally, to bridge the gap between structure and agency, "Critical Symbolic Interactionism" and the dialectic of the "I" and the "Me" (Mead) are applied. This framework allows us to analyze the subject's actions (such as acquiescing to stereotypes in court) not as mere submission,

but as a form of "disciplinary agency" and a survival tactic vis-à-vis the "generalized other."

3. Methodology (Listening to Voices from the Margins)

Defined within the paradigm of "critical constructivism," this research employs a two-phase qualitative method. The first step involves analyzing an "alternative public archive"- a space where subjects, enabled by the anonymity of voice, narrate their censored experiences. To this end, over 100 hours of audio content from Persian podcasts (primarily the "I am a Trans" series) were examined using "reflexive thematic analysis". The second step, aimed at validating and deepening the model derived from the podcasts, consisted of a "participatory ethnography" in Isfahan, comprising 80 hours of in-depth interviews and field observations. This methodological combination facilitated a comparison between the "ideal narrative" (in podcasts) and the "concrete reality" (in the field).

4. Findings (The Linear Model vs. The Reality of Suspension)

Analysis of the audio archive indicates that subjects, to make sense of their experience, reconstruct the transition process into a linear, five-stage model:

1. **Disruption:** The painful experience of inner dissonance and a crisis of legibility with the self.
2. **Translation and Naming:** The effort to find new language and signs (naming, voice modification) for self-reading.
3. **Institutional Bargaining:** Confronting administrative violence and the effort to translate the body into the language of law and medicine (performance-as-translation).
4. **Temporary Accommodation:** The exhausting management of roles in everyday fields (home, work, city).
5. **Re-creation:** Transforming experience into the politics of self-narrative and the production of collective knowledge.

However, the ethnographic encounter with the field (Isfahan) revealed that this linear model does not constitute the whole reality. In lived experience, institutional bargaining is not a transient stage, but a state of "perpetual structural suspension". In the field, the body becomes a "case file," and the family, acting as the enforcer of parallel law, keeps the individual in a recurring cycle of negotiation through mechanisms of exclusion and emotional conditioning.

5. Discussion and Conclusion (Narrative as a Survival Strategy)

The contrast between the linear model (in podcasts) and the state of suspension (in the field) leads us to the analytical core of the research. The article's final argument posits that the five-stage linear model found in public narratives is not merely a reflection of reality, but a "symbolic struggle" by the subject to impose order on the chaos of suspension. The transgender subject has realized that the condition for navigating institutional barriers and achieving legibility is to present a coherent narrative -one with a beginning and an end- that aligns with the medicalized therapeutic logic of formal institutions. Therefore, while podcasts offer a space for alternative voices, they inadvertently reproduce the dominant linear logic to become "legible". Ultimately, this research demonstrates that gender transition in Iran is not a linear progression from point A to Z; rather, it is a process of "becoming" that takes shape within the constant tension between the "I" (the agency seeking self-narration) and the rigid legal and familial structures (demanding a specific legibility). What remains is a tireless effort to transform an "illegible body" into a "narrative self".

صداهایی برای گذار: مطالعه‌ای بر مسیر بازتطبیق جنسیت در خودروایتگری‌های عمومی

سیدمهدی اعتمادی فرد *

دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران

آلاء نجمی

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی نظری-فرهنگی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران

چکیده

در ایران معاصر، زیست تراجنسیتی در وضعیت پارادوکسیکال «پذیرش قانونی» و «طرد اجتماعی» گرفتار شده است. سلطه‌ی نگاه پزشکی-حقوقی، شکافی عمیق میان «دانش رسمی» (مبتنی بر آسیب‌شناسی) و «تجربه‌ی زیسته‌ی افراد» ایجاد کرده است؛ لذا پژوهش حاضر باهدف واکاوی چگونگی برساخت اجتماعی فرایند گذار در این شکاف، به دنبال فهم شیوه‌های روایت و تجربه این مسیر توسط کنشگران است. این مطالعه در چارچوب «برساخت‌گرایی انتقادی» و با روش کیفی دومرحله‌ای سامان یافته است: نخست، تحلیل مضمون بیش از ۱۰۰ ساعت پادکست فارسی (به‌عنوان بایگانی عمومی) و دوم، اتنوگرافی مشارکتی در اصفهان که بر ۸۰ ساعت مصاحبه عمیق با ۱۵ فرد تراجنسیتی و ۵ متخصص استوار است. یافته‌ها حاکی از آن است که خودروایتگری‌های عمومی، فرایند گذار را در مدلی خطی و پنج‌مرحله‌ای (گسست، ترجمه و نام‌گذاری، چانه‌زنی نهادی، هم‌سازی موقت، بازآفرینی) صورت‌بندی می‌کنند، شواهد میدانی نشان می‌دهد که واقعیت زیسته در عمل نه مسیری خطی، بلکه وضعیتی از «تعلیق ساختاری مداوم» است. نهایتاً با تکیه بر کنش متقابل نمادین انتقادی، استدلال می‌شود که مدل خطی پادکست‌ها، درواقع تقلای نمادینِ سوژه برای نظم‌بخشی به آشوب وضعیت تعلیق و دستیابی به «خوانایی» است؛ تلاشی که ازقضا، ناخواسته به بازتولید منطق خطی مطلوبِ نهادهای رسمی نیز منتهی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: عباسی.

این مقاله مستفاد از یافته‌های رساله‌ی دکتری نویسنده است.

* نویسنده مسئول: Etemady@ut.ac.ir

۱. درآمد و بیان مسئله

شکاف میان دانش رسمی و فرایند تجربه زیست تراجنسیتی

در بستر اجتماعی و سیاسی ایران امروز، زیست تراجنسیتی در وضعیتی دوگانه و متمایز تعریف می‌شود. از یک سو، نظام حقوقی ایران با تکیه بر فقه شیعی و فتوای آیت‌الله خمینی، مسیری منحصر به فرد را برای گذار قانونی گشوده و برخلاف بسیاری از کشورهای منطقه، هویت تراجنسیتی را در چارچوبی پزشکی-حقوقی مشروعیت بخشیده است؛ اما از سوی دیگر، این «امکان قانونی» لزوماً به قلمروهای عرفی تسری نیافته و به پذیرش اجتماعی یا همان «خوانایی» سیستماتیک در سطح نهادی منجر نشده است. نهادهای رسمی (پزشکی، قضایی) که مسیر گذار را تعریف و کنترل می‌کنند، عمدتاً بر احراز هویت و آسیب‌شناسی متمرکزند. دانشی که این نهادها تولید می‌کنند، تجربه‌ی بازتطبیق را به مجموعه‌ای از پرونده‌های پزشکی یا احکام قضایی تقلیل می‌دهد. در این چارچوب رسمی، وضعیت فرد (اینکه آیا او «واقعاً» تراجنسیتی تشخیص داده می‌شود یا به تعبیر مشارکت‌کنندگان در میدان پژوهش و حتی برخی متخصصان، با مفهوم تراجنسیتی ستیز^۱، ترنس فیک^۲ شناخته می‌شوند) بر فرایند زیسته‌ی او (اینکه چگونه این مسیر را طی می‌کند) اولویت دارد. در نتیجه، یک شکاف معرفتی عمیق میان دانش رسمی (مبتنی بر احراز و آسیب‌شناسی) و تجربه‌ی فرآیندی زیست تراجنسیتی (شامل مراحل، چالش‌های عاطفی و اجتماعی) شکل گرفته است. دانش رسمی، به جای روشن کردن مسیر، فرایند را در مجموعه‌ای از رویه‌های بروکراتیک پنهان می‌سازد. این مقاله جایگاه پژوهشی خود را در پاسخ به این شکاف معرفتی تعریف می‌کند. این موضوع، پژوهشگر را از منظر روش‌شناختی ناگزیر می‌سازد تا برای فهم فرایند زیسته، از دانش رسمی فاصله گرفته و به یک بایگانی عمومی بدیل رجوع کند. این بایگانی که عمدتاً در قالب آرشیوهای صوتی و خودروایتگری‌های عمومی در فضای دیجیتال تجلی یافته، به کارگاه اصلی تولید و گردش دانش عملی گذار تبدیل شده

1 Transphobia

2 Fake Trans

است. اهمیت آرشیو صوتی در دو امکان کم تکراری است که در مقایسه با سایر رسانه‌ها، پادکست به دست می‌دهد: محوریت صدا و امکان گمنامی. آرشیو صوتی فضایی امن برای به اشتراک گذاری تجارب حساس فراهم می‌کند؛ تجاربی که اغلب در روایت‌های رسمی پزشکی یا قضایی حذف یا سانسور می‌شوند؛ اما این آرشیوها صرفاً دانش تولید نمی‌کنند؛ آن‌ها فرایند را روایت و بازسازی نموده و این چنین به ما نشان می‌دهند که بازتطبیق، نه یک رویداد واحد (اخذ مجوز، جراحی یا تغییر اوراق هویتی)، بلکه مسیری مرحله‌مند، اجتماعی، آن‌به‌آن در حال تغییر و یادگیری است. در این مقاله، تمرکز نه بر تعاملات میدانی بلکه بر بازنمایی عمومی و صداهایی است که تجربه‌ی زیست را به عرصه‌ی عمومی ترجمه می‌کنند؛ از این رو، داده‌های میدانی در اصل به‌عنوان نقطه‌ی ارجاع برای تحلیل نحوه‌ی بازآفرینی صدا در روایت عمومی به کار رفته‌اند. بر این اساس، مسئله‌ی اصلی این پژوهش، فهم خود این فرایند و مراحل بازتطبیق است، آن‌گونه که در این آرشیوهای صوتی بازنمایی می‌شود. این مقاله می‌کوشد تا با تحلیل این خودروایتگری‌ها، نشان دهد که این فرایند چگونه به‌مثابه مسیری متشکل از گسست (تجربه‌ی ناهماهنگی و آغاز بحران خوانایی)، ترجمه و نام‌گذاری (جستجوی زبان و نشانه‌های تازه برای بازشناسی خود)، چانه‌زنی نهادی (مذاکره با ساختارهای قدرت)، هم‌سازی موقت (زیستن در نقش‌های ناپایدار روزمره) و نهایتاً بازآفرینی (تبدیل تجربه شخصی به دانش جمعی) شکل می‌گیرد. پرسش محوری این مطالعه که در نقطه‌ی مقابل تحلیل‌های ایستا تعریف می‌شود، این است: خودروایت‌گری‌های عمومی (در پادکست‌ها) چگونه فرآیند بازتطبیق جنسیت در ایران را صورت‌بندی می‌کنند و این الگو چگونه منطق گذار را از «خوانایی نهادی» به سمت «خودخوانی روزمره» تغییر می‌دهد؟ در تلاش برای پاسخ به این پرسش، تحلیل حاضر می‌کوشد دریابد که کنشگران از چه سازوکارهای روایی و زبانی برای ساختن خوانایی برای خود و دیگران در هر مرحله استفاده می‌کنند و چگونه این آرشیو شنیداری به شکل‌گیری یک خودآگاهی جمعی و سیاست خودروایتگری در برابر روایت‌های مسلط پزشکی و حقوقی نهادهای رسمی کمک می‌کند.

۲. پیشینه پژوهش و چارچوب نظری

از پارادوکس ایرانی تا سیاستِ خوانایی

برای فهم عمیق مسئله‌مندی تراجنسیتی در ایران، نیازمند چارچوبی هستیم که بتواند هم‌زمان به سازوکارهای قدرت، تجربه‌های زیسته و اخلاقیات روزمره توجه کند. این مقاله برای تحلیل وضعیت ایران از تلفیق چهار رویکرد نظری بهره می‌برد: سنت پساساختارگرا و کوئیر^۱ برای بحث پیرامون «خوانایی نهادی»؛ انسان‌شناسی خویشاوندی برای تحلیل خانواده به مثابه «سازوکار تنظیمی»؛ فمینیسم اسلامی و اخلاقیات روزمره برای فهم «عاملیت» در بطن محدودیت‌ها؛ و رویکردهای زیست‌سیاسی و حقوقی به «سیاست‌های خوانایی» بدن. این پژوهش با سنت پساساختارگرا/کوئیر هم‌سخن است آنجا که جنسیت را نه یک جوهر ذاتی و طبیعی، بلکه یک فرآیند اجتماعی و گفتمانی می‌فهمد. نقطه‌ی عزیمت این نگاه، کار بنیادین جودیت باتلر^۲ در مفهوم «اجراپذیری»^۳ است (Butler, ۲۰۰۲). از این منظر، جنسیت نه یک کنش منفرد و ارادی، بلکه یک کنش تکراری و آیینی در یک چارچوب تنظیمی بسیار سفت‌وسخت است که در طول زمان منجمد شده و ظاهر یک جوهر طبیعی را تولید می‌کند. باتلر تأکید می‌کند که در پسِ کنش‌های جنسیتی، یک فاعل یا انجام‌دهنده‌ی از پیش موجود وجود ندارد؛ بلکه آن هویت، به صورت اجراپذیری از طریق خودِ آن بیان‌ها بر ساخته می‌شود. با این حال، همان‌طور که پروسر^۴ اشاره می‌کند، نظریه اجراگری گاهی در توضیح اینکه چرا تراجنسیتی‌ها چنین وابستگی شدیدی به تغییر بدن خود دارند، دچار مشکل می‌شود (Prosser, 1998). روایت‌های تراجنسیتی‌ها به ما یادآوری می‌کنند که جنسیت صرفاً یک اجرا نیست، بلکه یک احساس عمیق بدنمند است. درواقع، تحلیل ساختاری کانل^۵ (Connell, 2012) مکمل ضروری تحلیل گفتمانی باتلر

1 Queer

2 Judith Butler

3 Performativity

4 Jay Prosser

5 Raewyn Connell

است؛ «کار»^۱ موردنظر کانل، همان وجه مادی و پرهزینه‌ای (تأمین هزینه، دریافت حمایت اجتماعی، تأمین اسناد) است که شرایط لازم را برای «اجرا»ی موردنظر باتلر فراهم می‌کند. این مطالعه از تعمیم جهان‌شمول مدل باتلری پرهیز می‌کند و آن را در چارچوب «خوانایی نهادی» بازصورت‌بندی می‌کند. در زمینه‌ی ایران، اجرای جنسیت فراتر از محدودیت‌های عام هنجاری، در چارچوب الزامات دشوار قانونی و پزشکی محدود شده است؛ به گونه‌ای که زمانی به رسمیت شناخته می‌شود که بتواند خود را در زبان فرم‌ها، طبقه‌بندی‌های پزشکی-حقوقی و قواعد خانوادگی ترجمه کند. این فرآیند، مفهوم کلاسیک «اجرا» را به «اجرا-ترجمه»^۲ بدل می‌کند. «خوانایی نهادی» آن هدفی است که از سوی نهادهای قدرت (پزشک، قاضی، خانواده) مطالبه می‌شود؛ درحالی که «اجرا-ترجمه» همان استراتژی هوشمندانه‌ای است که فرد تراجنسیتی برای پاسخ به این انتظار و دستیابی به خوانایی به کار می‌گیرد. این الزام به ترجمه، در تحلیل افسانه نجم‌آبادی از «برساختن خویش»^۳ به خوبی دیده می‌شود (Najmabadi, 2020)؛ افراد متقاضی برای به رسمیت شناخته شدن، باید یاد بگیرند که چگونه خود و گذشته‌شان را در قالب یک روایت خاص (مانند «بدن اشتباهی» از کودکی) که برای پزشکان و قضات قابل فهم باشد، بازگو کنند. فرد برای عبور از گلوگاه‌های بوروکراتیک، خود را به زبانی ترجمه می‌کند که توسط نهاد قدرت تأیید شود و این روایت، به تدریج به بخشی از خودفهمی او نیز بدل می‌گردد. دیوید ولنتاین^۴ نیز در زمینه‌ی آمریکا نشان می‌دهد که چگونه افراد برای دریافت خدمات، یاد می‌گیرند هویت خود را ذیل مقوله‌ی «تراجنسیتی» (که موردپذیرش نهادهاست) تعریف کنند، حتی اگر این روایت تمام پیچیدگی‌های تجربه‌ی زیسته‌شان را نمایندگی نکند (Valentine, 2020). این فشار برای خوانایی نهادی در چارچوب نظری «زیست‌قدرت» میشل فوکو^۵ قابل فهم است (Foucault, 1982). دانش‌های تخصصی (پزشکی،

1 Work

2 Performance-Translation

3 Professing Selves

4 David Valentine

5 Michel Foucault

روان‌پزشکی، حقوق) بدن و روان فرد تراجنسیتی را به ابژه‌ی تشخیص و مداخله بدل می‌کنند. مسئله صرفاً کنترل بدن نیست؛ مسئله این است که چه کسی، با چه واژگانی و در کدام قالب، قابل خواندن می‌شود. اینجاست که سیاست خوانایی وارد عمل می‌شود. دین اسپید^۱ این سازوکار را «خشونت اداری»^۲ می‌نامد (Spade, 2015). این خشونت، محصول عملکرد معمول و روزمره‌ی نظام‌های بوروکراتیک (بهداشت، دادگستری) است که از طریق فرم‌ها، رویه‌ها و دسته‌بندی‌ها، اقلیت‌های جنسیتی را مدیریت و بهنجار می‌کنند. برای سوژه تراجنسیتی در ایران، این خشونت خود را در فرآیندهای فرسایشی اخذ مجوز و مواجهه با کارمندی که تنها گزینه‌های «زن» و «مرد» را به رسمیت می‌شناسند، آشکار می‌کند. همان‌طور که استرایکر^۳ اشاره دارد، جنسیت خود یک دستگاه زیست‌سیاسی است که از طریق نظام بوروکراتیک اسناد دولتی (از تولد تا مرگ) تأثیرات مادی ایجاد می‌کند (Stryker, 2014). این الزام به خوانابودن برای دولت، خود شکلی از خشونت است که فرد را در وضعیت تعلیق دائمی نگه می‌دارد.

حال پرسش این است که کنشگران در برابر این خشونت اداری و فشار برای خوانایی نهادی چگونه عمل می‌کنند؟ این بررسی با سنت انتقادی انسان‌شناسی خاورمیانه، به‌ویژه کارهای لایلا ابولغد^۴ و صبا محمود^۵، هم‌نوا است در اینکه عاملیت را تنها در قالب مقاومت آشکار و رهایی‌بخش نمی‌جوید. ابولغد به ما آموخت که به «تاکتیک‌های خرد» زندگی روزمره توجه کنیم (Abu-Lughod, 1990) و محمود نشان داد که عاملیت می‌تواند در راستای «اطاعت» از یک چارچوب اخلاقی نیز معنا یابد (Mahmood, 2006). با الهام از این دیدگاه‌ها، این بررسی مفهوم «عاملیت انضباطی»^۶ را برای تحلیل کنش‌های افراد تراجنسیتی در ایران به کار می‌گیرد. اطاعت از نظر پزشک، سکوت در برابر قاضی، یا

1 Dean Spade

2 Administrative Violence

3 Susan Stryker

4 Lila Abu-lughod

5 Saba Mahmood

6 Disciplinary Agency

پذیرشِ موقت نقش تحمیلی در خانه، لزوماً به معنای انفعال و تسلیم نیستند. این‌ها می‌توانند تاکتیک‌های بقا باشند؛ شیوه‌هایی هوشمندانه برای عبور از چالش‌های خانوادگی و قضایی. همان‌طور که باتلر در «زیست روانی قدرت»^۱ توضیح می‌دهد (Butler, 1997)؛ انقیاد بهای حیات است؛ سوژه در لحظات دشوار انتخاب، در دوگانه‌ی وابستگی و مقاومت زاده می‌شود. به همین قیاس، همان‌طور که چلا ساندوال^۲ در «متدولوژی ستمدیدگان»^۳ نشان می‌دهد، افراد در موقعیت‌های فرودست، نوعی «آگاهی افتراقی»^۴ را به کار می‌گیرند که به آن‌ها اجازه می‌دهد وابسته به موقعیت، به صورت استراتژیک میان حالت‌های مختلف کنش (مقاومت، پذیرش، مذاکره) حرکت کنند (Sandoval, 2013). این عاملیت انضباطی و چانه‌زنی نهادی پیش از همه در خانواده رخ می‌دهد. همسو با سنت انسان‌شناسی خویشاوندی (Carsten, 2004)، این مقاله خانواده را تنها شبکه‌ای عاطفی نمی‌بیند، بلکه آن را یک «رژیم تنظیمی»^۵ می‌فهمد. خانواده در ایران، دستگاهی است که صلاحیت نام‌گذاری، شهادت، رضایت و انکار را میان اعضای خود توزیع می‌کند. رضایت یا عدم رضایت والدین در دادگاه، پذیرش یا عدم پذیرش نام جدید در جمع خانوادگی و مدیریت آبرو، همگی کنش‌هایی هستند که از این قدرت تنظیمی نشأت می‌گیرند. پژوهش حاضر میان خویشاوندی قهری که با اقتصاد عاطفه‌ی آبرو و شرم، هویت‌های نوپدید را سرکوب و خویشاوندی بازآرایی شده که با پذیرش ضمیر منتخب و بازطراحی نقش‌ها، مسیر ترمیم را ممکن می‌سازد تمایز قائل می‌شود. مطالعات نشان داده‌اند که خانواده می‌تواند در هم‌سویی با نگاه رسمی، به ابزاری برای طرد کامل و اعمال خشونت عاطفی شدید تبدیل شود (Zengin, 2019)؛ درحالی که جامعه اقلیت و دوستان، با بازپس‌گیری بدن و سازمان‌دهی روابط جدید، جایگاه خانواده واقعی را اشغال می‌کنند. این رژیم تنظیمی

1 The Psychic life of Power: Theories in subjection

2 Chela Sandoval

3 Methodology of the Oppressed

4 Differential Consciousness

5 Regulatory Regime

خانواده اغلب به وضعیتی منجر می‌شود که داروین^۱ آن را «آشکارسازی مشروط به زمینه» می‌نامد (Darwin, 2017)؛ فرد تنها برای برخی اعضا هویت خود را آشکار می‌کند و در حضور دیگران ناچار به سکوت است تا نظم مألوف خانواده حفظ شود.

این چارچوب‌های نظری (خوانایی نهادی، عاملیت انضباطی و خانواده به مثابه رژیم تنظیمی)، ما را به بازخوانی ادبیات موجود و شناسایی شکاف‌های آن هدایت می‌کند. تاریخچه‌ی جهانی و محلی تراجنسیتی، روایتی از «ساخته‌شدن» این سوژه در تلاقی گفتمان‌های پزشکی، حقوقی و جنبش‌های اجتماعی است. در غرب، آن گونه که سوزان استرایکر نشان می‌دهد، این فرایند هویت تراجنسیتی را از «ناهنجاری روانی» به «هویت سیاسی» تبدیل کرد (Stryker, 2017). در ایران اما، مسیر متفاوت بود. نقطه‌ی عطف، فتوای آیت‌الله خمینی بود که با تکیه بر اصول فقهی، تغییر جنسیت را ذیل یک «ضرورت پزشکی» تعریف کرد (Dickens, 2020). این «رژیم دانایی پزشکی-فقهی»، آن گونه که افسانه نجم‌آبادی (Najmabadi, 2020) تحلیل می‌کند، ضمن ایجاد امکان تغییر، آن را به شدت کنترل می‌کند و به شکلی جدایی‌ناپذیر با ناممکن کردن همجنس‌گرایی به عنوان یک امکان گره خورده است. این همان پارادوکس ایرانی است: امکانی فقهی که هم‌زمان با تعلیق اجتماعی و کنترل شدید همراه است. مقایسه ایران با سایر کشورهای مسلمان این پارادوکس را آشکارتر می‌کند: در مالزی این عمل ممنوع است (Barmania & Aljunid, 2017)؛ درحالی که کشورهایی چون بنگلادش و پاکستان، با به رسمیت شناختن «جنس سوم» (هجرا)، مسیری متفاوت را پیموده‌اند (Snigdha, 2019). همچنین، پژوهش‌های داخلی در ایران نیز اغلب در سه حوزه قابل دسته‌بندی هستند: ۱. پژوهش‌های حقوقی-فقهی (متمرکز بر امکان قانونی (امیرشاه کرمی، ۱۳۹۴؛ کیانی، ۱۳۹۸)؛ ۲. پژوهش‌های روان‌شناختی (متمرکز بر رنج و هویت آشفته با نگاهی آسیب‌شناسانه (گل‌بهراری و همکاران، ۱۴۰۱؛ یعقوبی‌چوبری و ساعدی، ۱۳۹۹)؛ و ۳. پژوهش‌های اجتماعی محدود (متمرکز بر خانواده به مثابه حامی یا طردکننده، (اکبری، ۱۳۹۶). با وجود اهمیت این

1 Helana Darwin

پژوهش‌ها، تقریباً تمامی آن‌ها در یک ویژگی کلیدی مشترک هستند: داده‌های آن‌ها یا متن‌محور هستند (در رویکرد حقوقی) و یا حاصل یک مواجهه‌ی رسمی میان پژوهشگر/درمانگر و سوژه هستند (در رویکرد پزشکی و جامعه‌شناختی). در این مواجهات رسمی، فرد تراجنسیتی همواره در جایگاه ابژه‌ی مطالعه قرار می‌گیرد و روایت او در پاسخ به پرسش‌های محقق شکل می‌گیرد. این در حالی است که آرشیو صوتی پادکست‌ها، فضایی را برای تحلیل فراهم می‌کند که در آن، فرد تراجنسیتی به جای پاسخ‌گویی صرف به نهادهای رسمی، فعالانه به روایت‌گری و تولید دانش برای عموم می‌پردازد.

به این ترتیب با بررسی این مطالعات سه شکاف پژوهشی عمده آشکار می‌شود که این مقاله در تلاش برای پاسخ به آن‌ها نوشته شده است: اول، فقدان مطالعات فرآیند‌محور؛ ادبیات موجود، بازتطبیق را اغلب به مثابه یک «وضعیت» (بیمار، قربانی) بررسی می‌کند، نه یک «فرایند» مرحله‌مند که شامل یادگیری و چانه‌زنی است. دوم، غیبت نگاه میان‌رشته‌ای به اجرا و خوانایی؛ مطالعات پیشین کمتر به تقاطع بدن، خانواده و نهادهای پزشکی-حقوقی پرداخته‌اند؛ و سوم، نادیده گرفتن فضاهای غیررسمی؛ که مهم‌ترین شکاف است. غیبت مطالعه‌ی عمیق و دقیق فضاهای عمومی (مانند آرشیوهای صوتی) همان نقطه‌ای است که پژوهش ما را به بررسی «دانش عملی» رهنمون کرد. از سوی دیگر در حوزه‌ی مطالعات شنیداری، بررسی‌ها نشان داده‌اند که شنیدن، برخلاف دیدن، رابطه‌ای درونی و هم‌زمان عاطفی با سوژه برقرار می‌کند (Bull, 2000; IMAGINATIONS, 2012). از این منظر، صدا در تجربه‌ی تراجنسیتی نه فقط ابزار روایت بلکه رسانه‌ی برساخت خویشتن است. این شکاف‌ها، جایگاه نظری نهایی این پژوهش را روشن می‌سازد. تحلیل‌های فوکویی (نجم‌آبادی) و باتلری (اجراپذیری)، «رژیم دانایی/قدرت» بر سازنده و کنترل‌کننده‌ی سوژه را به خوبی نشان می‌دهند؛ اما این چارچوب‌ها یک شکاف تحلیلی کلیدی را باقی می‌گذارند: اگر سوژه، محصول گفتمان‌های قدرت یا اجراهای اجباری است، پس آن فاعلیت مقاوم، آن احساس درونی و بدنمند هویت که در برابر این رژیم‌ها می‌ایستد و مذاکره می‌کند، از کجا نشئت می‌گیرد؟

میانجی مفهومی که می‌تواند این شکاف میان «ساختار کلان» (رژیم قدرت) و «فاعلیت خُرد» (تجربه‌ی زیسته) را پر کند، در سنت «کنش متقابل نمادین» و به‌طور خاص در نظریه‌ی «خویشتن اجتماعی» جورج هربرت مید نهفته است (Mead & Schubert, 2018). خویشتن در نگاهمید، یک «فرآیند اجتماعی» است که منحصرأ از رهگذر کنش متقابل، ارتباط و استفاده از نمادها با دیگران ظهور می‌کند (Meltzer, Petras, & Reynolds, 2020). خویشتن از دو جزء متمایز اما مرتبط تشکیل شده است: «منِ مفعولی»^۱ و «منِ فاعلی»^۲. منِ مفعولی همان «خویشتن اجتماعی شده» و «دیگری تعمیم یافته» است؛ مجموعه‌ی سازمان یافته‌ای از نگرش‌ها، هنجارها و انتظارات دیگران که فرد آن را درونی کرده است. منِ فاعلی اما همان فاعلیت است؛ کنش خودانگیخته، خلاق و غیرقابل پیش‌بینی فرد در برابر منِ مفعولی. منِ فاعلی همان چیزی است که تغییر اجتماعی را ممکن می‌سازد، زیرا دقیقاً همان بخشی از خویشتن است که به‌طور کامل توسط جامعه تعیین نشده است (Blumer, 1986). با به کارگیری این نگاه، مفاهیم کلیدی این مطالعه شفافیت می‌یابند. «دیگری تعمیم یافته» برای سوژه‌ی تراجنسیتی در ایران، دقیقاً همان «رژیم تنظیمی» (پزشکی قانونی، دادگاه، خانواده) است که در بخش‌های قبلی تحلیل شد. این نهادها دیگری قدرتمندی را می‌سازند که فرد ناگزیر است نگرش‌ها و نمادهای آن‌ها را درونی کند. «خوانایی نهادی» همان فشاری است که از سوی «دیگری تعمیم یافته» برای انطباق «منِ مفعولی» اعمال می‌شود. در این چارچوب، اجرا-ترجمه همان کنش متقابل هوشمندانه‌ای است که «منِ فاعلی» (کنشگر) برای مدیریت این گسست و مذاکره با منِ مفعولی به کار می‌گیرد. عاملیت انضباطی نیز کنشی است که منِ فاعلی انجام می‌دهد تا دیگری تعمیم یافته را مدیریت کند. درنهایت، تجربه‌ی گسست (که در یافته‌ها خواهیم دید)، لحظه‌ی دردناکِ تعارضِ جدی میان منِ فاعلی (احساس عمیق و بدنمندِ هویت) و منِ مفعولی (تصویری که دیگری تعمیم یافته از او بازتاب می‌دهد) است. بر این اساس،

1 Me

2 I

موقعیت نظری نهایی این مقاله، «کنش متقابل نمادین انتقادی»^۱ است (Brickell, 2006؛ Burbank & Martins, 2010). این چارچوب به ما اجازه می‌دهد تا از دوگانه‌ی کاذب «ساختارگرایی محض» (که فاعلیت را نادیده می‌گیرد) در برابر «فاعلیت محض» (که قدرت را نادیده می‌گیرد) عبور کنیم. این مقاله استدلال می‌کند که خویشتن تراجنسیتی در ایران، نه یک هویت ذاتی و از پیش موجود و نه محصول منفعل ساختارهای قدرت؛ بلکه، خویشتن یک فرآیند مذاکره‌ی مداوم، پرتنش و اغلب دردناک است که در نقطه‌ی تلاقی دقیقِ منِ فاعلی (فاعلیت بدنمند، احساس درونی، اجرای روزمره) با منِ مفعولی (بازتاب نگاه انضباطی، پزشکی، حقوقی و خانوادگی) شکل می‌گیرد. این چارچوب، ما را قادر می‌سازد تا فرایند پنج مرحله‌ای بازتطبیق را نه به عنوان یک سفر روان‌شناختی فردی، بلکه به عنوان فرآیند اجتماعیِ برساختن خویشتن تحلیل کنیم.

۳. روش‌شناسی: تحلیل آرشیو صوتی گذار

این پژوهش با اتخاذ رویکردی کیفی، در چارچوب پارادایم برساخت‌گرایی انتقادی صورت‌بندی شده است. گذار از تفسیرگرایی محض به رویکرد انتقادی در این مطالعه، برخاسته از ماهیت نظری پژوهش است؛ چراکه اگرچه هم‌نوا با پارادایم تفسیری، هدف ما دستیابی به «فهم عمیق» جهان زیسته‌ی سوژه است، اما هم‌راستا با چارچوب نظری پساساختارگرایی پژوهش (باتلر و فوکو) و رویکرد «کنش متقابل نمادین انتقادی»، بر این باوریم که معانی ذهنی و هویت جنسیتی، نه در خلأ، بلکه در بستر روابط قدرت، محدودیت‌های ساختاری و گفتمان‌های مسلط پزشکی-حقوقی «برساخته» می‌شوند؛ بنابراین، موضع معرفت‌شناختی پژوهش فراتر از توصیف صرف معانی است و می‌کوشد دریابد که چگونه «تجربه‌ی زیسته» (منِ فاعلی) در جدال با «ساختارهای قدرت» (منِ مفعولی)، امکان روایت‌گری می‌یابد. در این رویکرد، پادکست‌ها و داده‌های میدانی صرفاً بازتاب‌دهنده‌ی واقعیت نیستند، بلکه کنش‌هایی برای مذاکره با ساختارهای مسلط در نظر

گرفته می‌شوند. با تکیه بر این مبنای روش‌شناختی، پژوهش حاضر برای عبور از قرائت‌های رسمی، به سراغ داده‌هایی می‌رود که در حاشیه تولید شده‌اند.

همان‌طور که در بیان مسئله اشاره شد، یک شکاف معرفتی عمیق میان «دانش رسمی» (مبتنی بر آسیب‌شناسی) و «فرایند زیسته» (مبتنی بر تجربه) وجود دارد. علی‌رغم پذیرش قانونی تغییر جنسیت در ایران، داغ‌ننگ اقلیت‌بودگی مانعی برای روایت‌گری در فضاهای عمومی می‌شود؛ اینجاست که در غیاب داده‌های رسمی و با توجه به حساسیت موضوع که امکان بیان تجارب را تحدید کرده، این پژوهش جایگاه خود را در تحلیل یک «بایگانی عمومی بدیل» تعریف می‌نماید. این بایگانی، در قالب آرشیوهای صوتی و خودروایت‌گری‌های عمومی در فضای پادکست‌های فارسی‌زبان تجلی یافته است. انتخاب پادکست به‌عنوان منبع داده، به دلیل ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن است؛ رسانه‌ای با محوریت صدا و بدون تصویر که امکان گم‌نامی و حضور ناشناس را به نحو مطلوبی فراهم می‌کند. این روایت‌ها همچنین برای بیان در فضای عمومی انتخاب و ویرایش شده‌اند و نشان‌دهنده‌ی شیوه‌های بازنمایی خود و تلاش برای ساختن یک روایت منسجم برای مخاطب عام هستند.

پیکره‌ی شنیداری این پژوهش به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده است. این پیکره شامل بیش از ۱۰۰ ساعت محتوای صوتی است که پس از پیاده‌سازی، بیش از هزار صفحه متن تحلیلی را دربر می‌گیرد. پادکست‌های مورد مطالعه، فارسی‌زبان و مشخصاً متمرکز بر تجربه‌ی تراجنسیتی‌ها هستند و در بازه‌ی زمانی ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ منتشر شده‌اند. منبع اصلی، مجموعه‌ی «من یک ترنس هستم» از رادیو رنگین‌کمان بوده و منابع مکمل، اپیزودهای مرتبط از سایر بخش‌های همین رادیو و نیز اپیزود ویژه‌ی پادکست «رادیو مرز» با عنوان «ترنس» را شامل می‌شود. رادیو رنگین‌کمان که خود را رادیوی اقلیت‌های جنسی معرفی می‌کند، از حدود یک دهه پیش در بستر ماهواره، وب‌سایت و نرم‌افزارهای پادگیر برای شنوندگان فارسی‌زبان در دسترس است. این رادیو از سال ۱۳۹۷ با بخش ویژه‌ی «من یک ترنس هستم»، به شکل منظم به روایت‌های تراجنسیتی‌ها پرداخته است. ساختار

برنامه‌ها عمدتاً گفت‌وگو محور است و اجرای آن را شایا گلدوست، تراجنسیتی زن ساکن کانادا، برعهده دارد. او ضمن خواندن پیام‌های متنی و صوتی مخاطبان، گزارش‌هایی از اخبار مربوط به اقلیت‌های جنسی و جنسیتی ارائه می‌کند و میزبان افرادی است که مایل‌اند از تجربه‌ی زیسته‌ی خود بگویند؛ همچنین در تعدادی از اپیزودهای مناسبی به واسطه‌ی صحبت از رویدادهای مربوط به جامعه‌ی رنگین‌کمانی، شاهد تلاش تهیه‌کنندگان برای آگاهی‌رسانی هستیم. برخی از این میهمانان ساکن ایران‌اند و برخی دیگر مهاجر یا پناهنده در کشورهای دیگر. بر این اساس، معیار انتخاب اپیزودها برای تحلیل، تمرکز بر روایت‌های شخصی از تجربه‌ی زیسته بود، چه در قالب گفت‌وگو و چه در قالب پیام‌های ارسالی مخاطبان. از آنجا که مشارکت‌کنندگان در پادکست «من یک ترنس هستم» عمدتاً از میان تراجنسیتی‌هایی‌اند که با محدودیت‌های فرهنگی و آموزشی زیست می‌کنند، زبان گفتار در بسیاری از اپیزودها غیررسمی و متکی بر بیان تجربی است. برای ایجاد تنوع زبانی و اجتماعی در پیکره‌ی شنیداری، مقایسه‌ی الگوهای گفتار در میان گروه‌های متفاوت و پراکنش موضوعات طرح‌شده، اپیزود ویژه‌ی «ترنس» از پادکست «رادیو مرز» نیز در تحلیل گنجانده شد. در این اپیزود، مشارکت‌کنندگان از خاستگاه‌های فرهنگی و طبقاتی متنوع‌تر و با سرمایه‌ی فرهنگی بالاتری سخن می‌گویند و از این منظر، بُعد زبانی و تحلیلی پیکره را تکمیل می‌کنند. در مجموع، ۱۳۰ اپیزود از مجموعه‌ی «من یک ترنس هستم» و حدود ۱۵ اپیزود از سایر بخش‌های رادیو رنگین‌کمان که در آن‌ها روایت‌های تراجنسیتی‌ها به صورت مستقیم و تفصیلی بازگو می‌شد، برای تحلیل انتخاب شدند. برای اعتبارسنجی^۱ و تعمیق الگوی پنج مرحله‌ای به دست آمده از این بایگانی عمومی، یافته‌ها با داده‌های مکمل حاصل از یک پژوهش اتنوگرافیک موازی در اصفهان تطبیق داده شد. این بخش میدانی شامل اتنوگرافی مشارکتی بلندمدت، مشاهده‌ی مشارکتی در موقعیت‌های روزمره و گروه‌درمانی‌ها و بیش از هشتاد ساعت مصاحبه‌ی عمیق و روایی با ۱۵ فرد تراجنسیتی و ۵ متخصص بوده است. این تطبیق روش‌شناختی به مقاله اجازه می‌دهد تا الگوی به دست آمده

1 Triangulation

از «روایت‌های عمومی» (پادکست‌ها) را با «تجارب زیسته‌ی انضمامی» (میدان) مقایسه کرده و اعتبار و عمق آن را بسنجد.

برای تحلیل داده‌ها از روش «تحلیل مضمون انعکاسی»^۱ آن گونه که توسط ویرجینیا براون و ویکتوریا کلارک^۲ بسط داده شده استفاده شده است (Braun & Clarke, 2019). انتخاب این روش مستقیماً از رویکرد برساخت‌گرایی انتقادی پژوهش نشأت می‌گیرد. برخلاف رویکردهای تقلیل‌گرایانه، تحلیل مضمون انعکاسی یک فرآیند تحلیلی عمیقاً تفسیرگرایانه، انتقادی و بازاندیشانه است. در این دیدگاه، مضامین الگوهای معنایی پنهانی نیستند که در داده‌ها منتظر «کشف» شدن باشند، بلکه محصول یک فرآیند تحلیلی فعال و خلاقانه از سوی پژوهشگر در تعامل با داده‌ها ساخته می‌شوند. هدف این روش، فراتر رفتن از توصیف سطحی و معنای آشکار داده‌ها و دستیابی به معانی و پیش‌فرض‌های پنهان گفتمانی است که الگوهای موجود در داده‌ها را شکل می‌دهند (Braun, Clarke, Hayfield, Davey, & Jenkinson, 2023). فرآیند تحلیل، یک مسیر غیرخطی، بازگشتی و درهم‌تنیده بود. این سفر با غوطه‌وری و آشنایی عمیق شامل خواندن مکرر متون پیاده‌شده و گوش سپردن چندباره به فایل‌های صوتی آغاز شد. تغییرات صدا، لحن و شیوه‌ی بیان واژه‌های مشارکت‌کنندگان و مناسبات آن‌ها با میزبان برنامه، در کنار محتوای اپیزودها اهمیت داشت. این رویکرد، حساسیت تحلیلی پژوهشگر را نسبت به ظرائف داده‌ها، از همان مراحل ابتدایی جمع‌آوری اطلاعات افزایش داد. در جریان مطالعه کدگذاری نظام‌مند به شیوه‌ی داده‌محور بر روی کل مجموعه داده‌ها انجام گرفت. در مرحله بعد، کدها بر اساس شباهت‌ها دسته‌بندی شده و مضامین بالقوه از میان آن‌ها استخراج گردید. این مضامین اولیه، در دو سطح (در نسبت با کدهای زیرمجموعه‌ی خود و در نسبت با کل مجموعه داده‌ها) بازبینی و پالایش شدند. در نهایت، پنج مضمون محوری (گسست، ترجمه، چانه‌زنی، هم‌سازی و بازآفرینی) که مراحل اصلی فرایند‌گذار را نشان می‌دادند، تعریف و نام‌گذاری نهایی شدند. در تمام مسیر مطالعه،

1 Reflexive Thematic Analysis

2 Virginia Braun and Victoria Clarke

اصل «بازاندیشی»^۱، به معنای تأمل انتقادی و مداوم پژوهشگر بر جایگاه خود و تأثیر آن بر فرآیند تحلیل (Dodgson, 2019)، به عنوان ابزار اصلی تضمین کیفیت عمل کرده است. این رویکرد، همسو با معیارهای اعتمادپذیری در پارادایم تفسیری، شفافیت و صداقت علمی پژوهش را تضمین می‌کند (Schwandt, Lincoln, & Guba, 2007).

۴. یافته‌ها: بازسازی فرایند پنج‌درجه‌ای گذار در آرشیو صوتی

تحلیل مضمون انعکاسی آرشیو صوتی (پادکست‌های فارسی‌زبان) نشان می‌دهد که فرایند بازتطبیق هویت جنسیتی در این روایت‌ها، نه یک رویداد واحد، بلکه یک فرایند اجتماعی، عاطفی و سیاسی است. این فرایند که مبتنی بر یادگیری و چانه‌زنی مداوم است، در پنج مرحله‌ی کلیدی و به‌هم‌پیوسته قابل بازسازی است. جدول ۱، خلاصه‌ای از این پنج مرحله، مضمون محوری هر یک، نمود آن در بایگانی صوتی و کانون تحلیلی آن را ارائه می‌دهد. این جدول، نقشه‌ی راهی است که در ادامه، هر بخش آن را به تفصیل و با اتکا به داده‌های شنیداری خواهیم شکافت.

جدول ۱. مضامین و مراحل فرایند بازتطبیق هویت جنسیتی بر اساس آرشیو صوتی (بایگانی

عمومی)

مرحله‌ی بازتطبیق	مضمون محوری	نمود در آرشیو صوتی پادکست‌ها (بایگانی عمومی)	کانون تحلیلی
۱. گسست	تجربه‌ی ناهماهنگی درونی؛ بحران خوانایی با خود و بدن.	احساس «فرق داشتن» و «تنهایی» پیش از نام‌گذاری واقعیت ترنس‌بودگی؛ درگیریدن خود با «عذاب شدید الهی»؛ تجربه‌ی «سیاه‌ترین روزهای زندگی» در مدرسه و «درگیری‌های درونی»؛ اقتصاد عاطفی مبتنی بر «شرم» و «ترس» از طرد.	آغاز بحران خوانایی؛ شکل‌گیری «خودحسی» در برابر «بدن اجتماعی»؛ رنج ناشی از فقدان زبان برای توصیف وضعیت.
۲. ترجمه و نام‌گذاری	جستجوی زبان و نشانه‌های تازه برای بازشناسی خود.	تلاش برای «مردانه‌تر کردن صدا»؛ پرسشگری در برابر «آینه» انتخاب نام تازه؛ خلق استعاره‌های جدید.	زبان به‌مثابه ابزار «خودخوانی»؛ تلاش برای بازپس‌گیری حق تعریف

مرحله‌ی بازتطبیق	مضمون محوری	نمود در آرشیو صوتی پادکست‌ها (بایگانی عمومی)	کانون تحلیلی
			خویشتن از طریق نشانه‌های جدید (نام، ضمیر، صدا).
۳. چانه‌زنی نهادی	مذاکره با ساختارهای رسمی قدرت (پزشکی و قضایی).	روایت دوندگی‌های فرساینده؛ اجرای نقش برای نهادها؛ مواجهه با خشونت نهادی	اجرای «خوانایی نهادی»؛ «اجرا ترجمه» ی تجربه زیسته به زبان آسیب‌شناسانه برای بقا در نظام قدرت.
۴. هم‌سازی موقت	زیستن در نقش‌ها و زبان‌های ناپایدار در میدان‌های روزمره (خانه، مدرسه، کار، شهر).	مواجهه با «آبروداری حذفی» در خانواده؛ تحمل خشونت روزمره در مدرسه؛ مدیریت «پیچ‌پیچ و خنده‌های مدام» همکاران؛ مواجهه با تحقیر در شهر	یادگیری تاکتیک‌های روزمره برای کاهش اصطکاک اجتماعی؛ مدیریت مداوم «خوانایی اجتماعی» در فضاهای غیررسمی.
۵. بازآفرینی	تبدیل تجربه شخصی به دانش جمعی و سیاست خودروایتگری.	نقش‌آفرینی میزبان پادکست؛ نقد تقلیل‌گرایی نقشی و هویتی سوژه تراجنسیتی؛ بازتعریف هویت ذیل «انسانیت»	شکل‌گیری «آرشیو عمومی» و «سیاست شنیدن»؛ تولید دانش بدیل و «خودخوانی» جمعی در برابر روایت‌های مسلط.

۴-۱. مرحله‌ی نخست: گسست؛ آغاز بحران خوانایی

فرایند بازتطبیق در این آرشیو، نه با یک تصمیم، بلکه با یک «احساس» آغاز می‌شود: احساس گسست میان خودِ درونی و بدن یا نقش اجتماعیِ تحمیل‌شده. این مرحله، پیش از آنکه زبانی برای توصیف داشته باشد، با اقتصاد عاطفی رنج، شرم و ترس تعریف می‌شود. این گسست، اغلب یک درگیری درونی و خاموش است. سپهر، آن را «ناآشکارگی درون» می‌نامد: «برخلاف چیزی که بقیه تصور می‌کنند و فکر می‌کنن [که] ما یک شبه به این نتیجه رسیدیم... واقعیت برای ما خیلی متفاوت بوده شاید هیچ‌وقت [از] درگیری‌های درونی مون حرف نزدیم؛ شاید هیچ‌وقت دیگران نتونستن اون تنش‌ها را در درون ما ببینند.» این «ناآشکارگی»، فرد را در انزوایی عمیق قرار می‌دهد. تجربه‌ی این گسست، اغلب با

مفاهیم مذهبی یا اخلاقی در هم می‌آمیزد و به «عذاب وجدان» تبدیل می‌شود. لیلی، این اقتصادِ شرم را در نوجوانی‌اش چنین به یاد می‌آورد: «اون موقع اصلاً نمی‌دونستم ترنس چی هست؛ فقط یه عذابِ شدیدِ الهی در من بود که چرا آینه وضعیت؟ ... وقتی تو خونه کسی نبود لباس‌های مامانم، خواهرِ بزرگترم رو می‌پوشیدم... زنگ که به صدا در می‌امد انگار همون لحظه منو می‌بردن جهنم.» «جهنم» ناشی از صدای زنگ، استعاره‌ی دقیقی از این مرحله است: لحظه‌ی لذت از خودبودن (پوشیدن لباس) بلافاصله با ترس برق‌آسا از دستگیر شدن و قضاوت اجتماعی قطع می‌شود. این رنج، ذاتیِ «ترنس بودن» نیست، بلکه همان‌طور که نهال اشاره می‌کند، رنجی است که «بقیه به ما تحمیل می‌کنن؛ جامعه به ترنس‌ها تحمیل می‌کنه.» این مرحله، مرحله‌ی «بحران خوانایی» با خود است. فرد نمی‌تواند خود را در آینه یا در نقش‌های اجتماعی (مانند مدرسه) بخواند. این وضعیت در روایت یک زن ترانسنسیتی از مدرسه به اوج می‌رسد: «سال‌های مدرسه/سیاه‌ترین روزهای زندگیم بود... پر از حسِ ترس و اضطراب... زنگ‌های تفریح یا توی کلاس‌ها قائم می‌شدم یا توی حیاط به دیوار می‌چسبیدم.» در مرحله‌ی گسست، فرد «بی‌زبان» است. او رنج می‌کشد، اما هنوز ابزاری مفهومی برای نام‌گذاری این رنج و عبور از آن ندارد. این بحران، زمینه‌ساز ورود به مرحله‌ی بعدی است: جستجوی فعالانه برای زبان.

۴-۲. مرحله‌ی دوم: ترجمه و نام‌گذاری؛ ساختن زبانِ خودخوانی

پس از دوره‌ی گسست و انزوای درونی، کنشگر وارد مرحله‌ی «ترجمه» می‌شود. این مرحله، تلاشی فعالانه برای یافتن واژگان، نشانه‌ها و استعاره‌هایی است که بتوانند آن درگیری درونی را قابل‌فهم و قابل‌بیان کنند. این، لحظه‌ی آغاز «خودخوانی» است. این ترجمه، ابتدا در سطح بدن و صدا رخ می‌دهد. سپیده در برابر آینه می‌ایستد و بحران خوانایی خود را به زبان می‌آورد: «می‌دونستم که هویت من چیزی غیر از این بدنه... وقتی خودم رو توی آینه می‌دیدم هر جوری که حساب می‌کردم می‌دیدم آیا ممکنه اصلاً از این بدن، از این صدا چیز زنانه بیرون میاد؟» در اینجا، آینه و صدا به ابزارهای ترجمه تبدیل می‌شوند. شاید از تجربه‌ی مشابهی با صدا در نوجوانی می‌گوید؛ تلاشی برای همسان‌سازی

صدا با نقش مورد انتظار اجتماعی که آن را یک «نقش بازی ناشیانه» می نامد: «خیلی موقع ها تلفن خونه که زنگ می زد... ناخود آگاه می گفت سلام خانم گل دوست و من رو با مادرم اشتباه می گرفت... بعدش سرزنش می شدم... یه موقع هایی سعی می کردم... با یک کرکترسازی خیلی ناشیانه... صدام رو... مردانه تر کنم» مهم ترین کنش در این مرحله، «بازپس گیری حق نام گذاری» است. در آرشیو صوتی، «نام» به ابزاری فعال برای خودآفرینی بدل می شود. نوید روایت می کند که چگونه در کودکی، پیش از هر روند رسمی، خود را باز-ترجمه کرد: «در محله ی تازه / دیدم همه پسرند / گفتم امید / هستم / از اون به بعد تا چند ماه من رو امید صدا می کردند»، انتخاب «امید»، یک ترجمه ی آنی و استراتژیک برای خواناشدن در آن موقعیت اجتماعی است. این مرحله همچنین شامل جستجوی فعالانه برای یافتن منابع بیرونی (اینترنت، کتاب، فیلم) است تا فرد بفهمد «تنها نیست». زمانی که زبان موجود کافی نیست، کنشگران زبان جدیدی ابداع می کنند. میدا، فرد غیردودویی، در نقد استعاره ی «طیف خطی» جنسیت، نقشه ی مفهومی خود را پیشنهاد می کند: «...تعریفی که من [از جنسیت] باهاش راحتم آینه: یه شش ضلعی که دو تا از رأس هاش زن و مرد هستند؛ بقیه ی رأس ها جنسیت های دیگرند... شاید ما... براشون اسم نذاریم...» این شش ضلعی، تلاشی برای ترجمه ی تجربه ای است که در زبان دوتایی موجود نمی گنجد. در این مرحله، زبان از ابزار توصیف، به ابزار ساختن واقعیت و امکان بودن تبدیل می شود.

۴-۳. مرحله ی سوم: چانه زنی نهادی؛ اجرای خوانایی رسمی

پس از آنکه فرد با زبان خودخوانی به درکی از خود می رسد، برای بقای اجتماعی، ناگزیر وارد مرحله ی چانه زنی نهادی می شود. در این مرحله، او باید روایت شخصی و زبان خلاقه ی خود (مانند شش ضلعی) را به «زبان قدرت» ترجمه کند؛ زبانی که توسط نهادهای پزشکی و قضایی تعریف و کنترل می شود. این مرحله، همان «اجرا-ترجمه» است. فرد می آموزد که برای خواناشدن در چشم قانون و پزشکی، باید نقش خاصی را ایفا کند. روایت جوانی ۲۱ ساله از کرج، این فرایند فرساینده و مبتنی بر خشونت اداری را به خوبی

نشان می‌دهد: «سه‌ساله در تلاش هستم تا بتوانم مجوز لازم برای جراحی تغییر جنسیت رو دریافت کنم... [در] چندین جلسه کمیسیون... بهم گفتن ترنس [بودن] قابل درم‌انه. ما دیگه برای جراحی مجوز نمی‌دیم... دفعه اولم گفته بودن ظرفیت مجوز دادن به ترنس‌ها تموم شده...» پاسخ‌هایی چون «ظرفیت تموم شده» یا «قابل درم‌انه»، نشان می‌دهد که خوانایی نهادی، نه بر اساس تجربه‌ی زیسته‌ی فرد، بلکه بر اساس سلیقه، بروکراسی و منطق آسیب‌شناسانه صادر می‌شود. کنشگران به سرعت این منطق را می‌آموزند و برای بقا و نیل به مقصود، دست به اقداماتی استراتژیک می‌زنند. بهرام توضیح می‌دهد که چگونه در مواجهه با روان‌شناس، مجبور به اجرای روایتی شد که نهاد از او انتظار داشت: «همونجوری جوابشونو می‌دادم که دلشون می‌خواست بشنوند چون واقعاً متوجه نمی‌شن... [مهم آینه که] فقط گگی نباشی.» این اجرای نقش برای اثبات ترنس واقعی بودن و هم‌جنس‌گرا نبودن، هسته‌ی اصلی چانه‌زنی نهادی است. این نهادها حتی اخلاقیات حرفه‌ای را زیر پا می‌گذارند، مانند تجربه‌ی لیلی که ادعا می‌کند قاضی پرونده‌اش، عکس‌های خصوصی او را منتشر کرد. در این مرحله، قانون نیز به شکلی سخت‌گیرانه عمل می‌کند. سینا اشاره می‌کند که «خوانایی نهادی» در ایران، تنها یک گزینه را به رسمیت می‌شناسد: گذار کامل و پزشکی‌شده. «قانون فقط تا اونجایی پشت افراد ترنس هست که اینها بخوان جراحی رو تمام و کمال انجام بدن... اگر فرد... فقط بخواد به مصرف هورمون بسنده بکنه نه تنها وجه قانونی نداره که از نظر شرعی مشروعیت نداره...» مرحله‌ی چانه‌زنی نهادی، مرحله‌ی ترجمه‌ی دردناک خود به پرونده است؛ فرایندی که در آن فرد برای به دست آوردن «خوانایی رسمی»، ناچار است پیچیدگی‌های هویت خود را به نفع یک روایت تقلیل‌یافته، پنهان کند.

۴-۴. مرحله‌ی چهارم: هم‌سازی موقت؛ مدیریت خوانایی در میدان روزمره

پس از مواجهه با نهادهای رسمی (قضایی و پزشکی)، فرد وارد طولانی‌ترین مرحله‌ی فرایند می‌شود؛ مرحله‌ای که در روزمره‌ی افراد نیز به تمامه جاری می‌شود: «هم‌سازی موقت». در این مرحله، فرد باید خوانایی خود را نه در برابر قاضی، بلکه در میدان‌های

اجتماعی سیال و غیررسمی مانند خانه، مدرسه، محیط کار و خیابان مدیریت کند. اولین مواجهه‌ها در محیط خانه و در برخورد با اعضای خانواده شکل می‌گیرد. خانواده که می‌توانست پناهگاه باشد، خود به یک میدان چانه‌زنی تبدیل می‌شود. آبروی خانواده، اغلب بر پذیرش هویت فرد اولویت می‌یابد. سارا این آبروداری حذفی را چنین توصیف می‌کند: «گاه‌ها... زنگ زدیم به خانواده دیدم من رو به اسم سابقم صدا زدند؛ شاید خجالت می‌کشیدن مقابل مهمان‌ها... من را با اسم سارا [اسم جدیدم] صدا بزنند» «هم‌سازی موقت» به معنای پذیرش نقش‌های دوگانه است. فرد در خلوت «سارا» است و در برابر مهمان، به نقش سابق بازگردانده می‌شود. در موارد افراطی، این هم‌سازی به اجرای نقش‌های عذاب‌آور در آیین‌ها بدل می‌شود، مانند تجربه‌ی سپهر در عروسی خواهرش: «زردواج خواهرم شد و منو توی روز عروسی حتی بردن آرایشگاه... آرایش خیلی غلیظ و پیراهن بنفش. بدترین حالتی بود که برای من ایجاد شد و عذاب‌آورترین حالت». همچنین و از سوی دیگر مدرسه به‌عنوان اولین نهاد رسمی پس از خانه، این خشونت را تشدید می‌کند. این فضا، میدانی برای قضاوت دسته‌جمعی است. در کلاس ورزش، این قضاوت به اوج می‌رسد. یک مرد تراجنسیتی روایت می‌کند: «از زنگ‌های ورزش متنفر بودم... اصلاً نمی‌تونستم جلوی بچه‌ها لباس عوض کنم. همیشه منتظر می‌موندم که همه از کلاس برن بیرون؛ بعد شلوار ورزشی رو روی همون شلوار جینم می‌پوشیدم». این «پوشیدن شلوار روی شلوار»، یک تاکتیک بقای روزمره و شکلی از هم‌سازی برای مدیریت بدن در برابر نگاه خیره‌ی همسالان است.

در محیط کار، خشونت عریان مدرسه، جای خود را به خشونت پنهان و «پیچ‌پیچ» می‌دهد. یک مشارکت‌کننده می‌گوید: «حالا هم که دیگه بزرگ شدم و سرکار می‌رم پیچ‌پیچ و خنده‌های مدام همکارام... نگاهشون... مثل خنجری می‌مونه که به قلبم فرو می‌ره...» در این مرحله، فرد می‌آموزد که چگونه با این «خنجر» های روزمره زندگی کند، آن‌ها را مدیریت کند یا تاکتیک‌هایی مانند انتخاب مشاغل دورکاری (مثل گرافیک و برنامه‌نویسی) را در پیش بگیرد تا سطح اصطکاک اجتماعی را به حداقل برساند. در نهایت،

در آستانه‌های خرد شهری (مانند بانک)، فرد با برخورد‌های تحقیرآمیز مواجه می‌شود. نهال تجربه‌اش در بانک را این‌گونه توصیف می‌کند: «کارمند باجه/یک‌باره گفت: عه تو دختری! خوب ما رو گول زدیا! ... همکار کناری هم با صدای بلند گفت: خب پس این دختره...» مرحله‌ی «هم‌سازی موقت» سراسر مدیریت این اصطکاک‌های روزمره است. فرد می‌آموزد که «خوانایی» یک دستاورد دائمی نیست، بلکه امری است که باید در هر موقعیت اجتماعی، از نو ساخته شود و بر سر آن چانه‌زنی کرد.

۵ - ۴. مرحله‌ی پنجم: بازآفرینی؛ تبدیل تجربه به دانش جمعی

آخرین مرحله‌ی این فرایند، «بازآفرینی» است. در این مرحله، فرد از جایگاه «تجربه‌کننده» فراتر رفته و به «راوی» و «تولیدکننده‌ی دانش» تبدیل می‌شود. این دقیقاً همان کنشی است که خود «آرشیو صوتی» (پادکست‌ها) در حال انجام آن است. در این مرحله، میزبان پادکست (شایا گلدوست) هدف از این آرشیو را به‌روشنی بیان می‌کند: «خیلی خوبه که ما اینجا فضایی رو داریم تا بتونیم با وجود همه محدودیت‌هایی که برای جامعه رنگین‌کمانی وجود داره با همدیگه در ارتباط باشیم. پای درد دلای هم بشینیم... در کنار همه این‌ها به جامعه‌ای که ما رونمی‌شناسه اطلاعات و دانش کافی رو بدیم...». «پای درد دل هم نشستن» همان ساختن «آرشیو احساسات» است و «اطلاعات دادن»، کنش «بازآفرینی» و تولید «دانش بدیل» است. این دانش بدیل، تلاش می‌کند که روایت‌های تقلیل‌گرایانه‌ی پزشکی و اجتماعی را به چالش بکشد. ساشا، در نقد تقلیل یافتن هویت به یک برچسب پزشکی، می‌گوید: «زندگی ما ترنس‌ها فکر نکنم فقط توی ترنس بودنمون خلاصه شده باشه... یک فرد ترنس مثل یک فرد سیس‌جنس همون ابعاد مختلف زندگیشو داره». این بازآفرینی، در نهایت به افقی اخلاقی و انسانی فراتر از دسته‌بندی‌های جنسیتی می‌رسد. پویا، در توصیف این افق، بر «انسانیت» تأکید می‌کند: «...نکته‌ای که [شهروندان غربی]... با هم شریک هستند آینه که برمی‌گردد به انسانیت... انسانیت واقعی آینه که آدم اون انسانیتشو، اون عشق‌ورزی رو، اون دوستی رو با همه به اشتراک بذاره». مرحله‌ی بازآفرینی، لحظه‌ای است که رنج فردی (از مرحله گسست) و چانه‌زنی‌های فرساینده (از مراحل نهادی و هم‌سازی)،

به سیاستِ خودروایتگری و خودخوانی جمعی تبدیل می‌شود. این آرشیو صوتی، با بازسازی این فرایند پنج‌مرحله‌ای، از یک ابزار بایگانی، به یک کنش سیاسی برای بازپس‌گیری حق روایت تبدیل شده است.

۵. بحث: از بایگانی عمومی تا میدان زیسته (اعتبارسنجی و تعمیق مدل پنج‌مرحله‌ای)

یافته‌های این پژوهش که در بخش پیشین تشریح شد، نشان داد که آرشیو صوتی و خودروایتگری‌های عمومی، فرایند بازتطبیق هویت جنسیتی را نه به‌عنوان یک رویداد منفرد، بلکه به‌مثابه یک فرایند یادگیرانه و اجتماعی در پنج مرحله‌ی کلیدی و به‌هم‌پیوسته بازنمایی می‌کند: گسست، ترجمه، چانه‌زنی نهادی، هم‌سازی موقت و بازآفرینی. این مدل، نقشه‌ی راهی را نشان می‌دهد که سوژه‌ی تراجنسیتی برای حرکت از بحران خوانایی به خودخوانی جمعی طی می‌کند؛ اما این مدل پنج‌مرحله‌ای که از روایت‌های عمومی استخراج‌شده تا چه حد با تجربه‌ی زیسته‌ی انضمامی افراد در میدان واقعی انطباق دارد؟ بخش حاضر می‌کوشد با استفاده از داده‌های مکمل این پژوهش که حاصل اتنوگرافی مشارکتی بلندمدت، مشاهده و مصاحبه‌های عمیق در اصفهان است (که در بخش روش‌شناسی به آن اشاره شد)، به اعتبارسنجی و درعین‌حال، تعمیق و پیچیده‌سازی این مدل بپردازد. داده‌های میدانی، ضمن تأیید اجزای این پنج مرحله، شدت، عمق و منطق حاکم بر هر مرحله را به شکلی متفاوت آشکار می‌سازند. اگر آرشیو صوتی (پادکست‌ها) به ما نشان می‌دهد که افراد چگونه داستان‌گذار خود را روایت می‌کنند، داده‌های میدانی (اتنوگرافی) نشان می‌دهد که آن‌ها چگونه در این وضعیت زندگی می‌کنند.

یافته‌های اتنوگرافیک اصفهان، بحران درونی مراحل نخستین مدل یعنی «گسست» و «ترجمه و نام‌گذاری» را به شکلی کاملاً همسو تأیید می‌کند. در میدان، این همان «ناآشکارگی درون» بود که در روایت مشارکت‌کنندگان اصفهانی، خود را در احساس «فرزند بد خانواده بودن»، سردرگمی میان هویت و «گناه» و تجربه‌ی «تنهایی» پیش از یافتن زبان مناسب نشان می‌داد. این «بحران خوانایی»، چه در آرشیو عمومی و چه در میدان

انضمامی، نقطه‌ی عزیمت مشترکی است که سوژه را برای مواجهه با جهان بیرون آماده می‌سازد. داده‌های میدانی این بخش را با افزودن یک لایه‌ی مادی غنی‌تر می‌کنند: «ترجمه» نه فقط یک کنش زبانی (انتخاب نام)، بلکه یک «تمرین بدنی» است. در میدان مشاهده شد که این مرحله شامل کنش‌های مادی مانند اولین خرید پنهانی یک بایندر^۱ یا یک لباس زیر زنانه، تمرین ماه‌ها تعدیل صدا در انزوا، یا اولین تلاش‌های بدنمند برای تغییر شیوه‌ی راه رفتن است. این «ترجمه‌ی مادی» که در پادکست‌ها کمتر به آن پرداخته شده، نشان می‌دهد که خودخوانی پیش از آنکه یک بیانیه‌ی عمومی باشد، یک فرآیند فیزیکی و پنهانی است.

پیچیدگی بحث از «چانه‌زنی نهادی» آغاز می‌شود. در آرشیو صوتی، این مرحله به عنوان یک مبارزه‌ی روایی با نهادها توصیف می‌شود. این روایت، یک نبرد خطی با یک مانع خارجی را شرح می‌دهد. داده‌های اتنوگرافیک اصفهان نشان می‌دهد که این چانه‌زنی، یک مرحله‌ی گذرا نیست، بلکه یک وضعیت دائمی و هسته‌ی اصلی آن چیزی است که ما در میدان، «زیستن در تعلیق» می‌نامیم. در میدان اصفهان، ما این پدیده را «بدن به مثابه پرونده» شناسایی کردیم؛ وضعیتی که در آن، بدن فرد از یک تجربه‌ی زیسته به ابژه‌ای برای مدیریت بروکراتیک تقلیل می‌یابد. این «بروکراسی تجسد یافته» که در مشاهدات میدانی رصد شد، همان «اجرای خوانایی نهادی» است که در پادکست‌ها توصیف شده بود، اما با شدتی بسیار انضمامی‌تر و گاه خشن‌تر. برای مثال، درحالی که پادکست‌ها به «حرف» روانشناس اشاره می‌کنند، در میدان اصفهان ما شاهد «عمل» بوروکراتیک بودیم. در یک مورد، مردی تراجنسیتی با ریش کامل، مجبور شد برای گرفتن عکس بیومتریک در پزشکی قانونی، شال مادرش را به اجبار سر کند تا عکس او با جنسیت ثبت شده در شناسنامه‌اش مطابقت داشته باشد؛ این یک انقیاد بدنی^۲ است که فراتر از اجرای نقش در اتاق مشاوره است. در موردی دیگر، مشارکت کنندگان برای اثبات واقعی بودن هویت خود، مجبور بودند آلبوم‌های عکس کودکی خود را به کمیسیون بیاورند تا نشان دهند که

1 Binder

2 Somatic Subjection

در کودکی نیز رفتارهای «پسرانه» (مانند بازی با اسلحه) داشته‌اند. این الزام به بازخوانی گذشته در چارچوب کلیشه‌های جنسیتی، نشان می‌دهد که چانه‌زنی نه فقط معطوف به آینده (مجوز) که معطوف به بازنویسی اجباری گذشته نیز هست. علاوه بر این، مشاهدات میدانی نشان داد که این چانه‌زنی صرفاً با قاضی یا پزشک صورت نمی‌گیرد، بلکه با کارگزاران خرد قدرت نیز انجام می‌شود. در راهروهای مجتمع قضایی اصفهان، یک منشی دادگاه می‌توانست با تحقیر، کنایه و استفاده از برچسب‌های توهین آمیز جنسی، فرآیند چانه‌زنی را به یک تجربه‌ی روزمره‌ی خشونت آمیز تبدیل کند. این سطح از خشونت اداری انضمامی یا به تعبیر دیگر خشونت اداری، در روایت‌های عمومی پادکست‌ها کمتر بازتاب یافته بود. داده‌های میدانی همچنین نشان داد که اسناد هویتی خود به بخشی از بدن رابطه‌ای تبدیل می‌شوند. شناسنامه‌ای که در آن عبارت «بنا بر حکم دادگاه» درج شده، یا کارت معافیت صورتی که مشکل روانی را ثبت کرده، فرد را در یک چانه‌زنی نهادی دائمی نگه می‌دارد. این اسناد، تنها اشیائی ساده نیستند بلکه اجزائی از زندگی فرد هستند که هویت گذشته را مدام یادآوری می‌کنند و چانه‌زنی را به یک فرآیند بی‌پایان تبدیل می‌کنند.

این تعلیق نهادی در «هم‌سازی موقت» به اوج خود می‌رسد. در مدل پادکست، این مرحله به مدیریت خوانایی اجتماعی در میدان‌های روزمره مانند خانواده و مدرسه می‌پردازد. یافته‌های اتنوگرافیک اصفهان، این مفهوم را به شکلی رادیکال عمیق‌تر و ساختاری‌تر تحلیل می‌کند. در میدان اصفهان، ما دریافتیم که خانواده نه فقط یک میدان هم‌سازی، بلکه خود یک رژیم تنظیمی و مجری یک «قانون موازی» است که اغلب قدرتی بیش از حکم رسمی دادگاه دارد. درحالی که پادکست‌ها بر چالش‌های عاطفی تمرکز دارند، میدان نشان داد که این چالش‌ها ساختاری هستند و ریشه در منطق آبرو دارند که بر اقتصاد عاطفه خانواده حاکم است. در میدان حکم دادگاه به هیچ وجه تضمین‌کننده‌ی پذیرش نیست. خانواده به عنوان قاضی پنهان عمل می‌کند و می‌تواند با توی عاطفی، فرد را در تعلیق نگه‌داشته و حتی فرآیند بازتطبیق را با مانع مواجه کند. این همان خویشاوندی قهری است که در آن، پذیرش هویت جنسیتی، مشروط به اجرای مردانگی وظیفه‌مند (مانند

تعمیرات خانه) یا حفظ ظواهر می‌شود. «هم‌سازی موقت» در میدان، شکل آیین‌های خرد روزمره را به خود می‌گیرد. این‌ها دیگر صرفاً تاکتیک‌های پنهان‌کاری (مثل شلوار روی شلوار) نیستند، بلکه مذاکراتی فعالانه‌اند. در یک مورد میدانی، زنی تراجنسیتی روایت می‌کرد که دو سال طول کشید تا بتواند بر سر لاک قرمز با خانواده‌اش مذاکره کند و این کار را با شروع از لاک بی‌رنگ و به تدریج اضافه کردن رنگ انجام داد. در موردی دیگر، زنی تراجنسیتی دیگر مجبور بود برای فرار از تهدید خشونت‌آمیز پدرش آرایش پنهانی را در خیابان و دور از چشم او انجام دهد. این یافته‌های میدانی نشان می‌دهد هم‌سازی موقت یک وضعیت انفعالی نیست، بلکه یک مبارزه‌ی سیاسی روزمره در برابر قانون موازی خانواده است. به نظر می‌رسد به دلیل تراکم نهادی و قدرت بالای مناسبات خویشاوندی در بافت اصفهان که از فرهنگ آنگاه با تعبیر «سنتی» یاد می‌شود، این قانون موازی بسیار شدیدتر از آن چیزی عمل می‌کند که در روایت‌های عمومی پادکست‌ها بازتاب یافته است.

درنهایت، «بازآفرینی» در آرشیو صوتی به مثابه سیاست خودروایتگری و خودخوانی جمعی (مانند خود پادکست) ظاهر شد. یافته‌های اتنوگرافیک اصفهان نشان داد که این بازآفرینی در میدان واقعی، چگونه به شکلی انضمامی و فیزیکی در قالب «خانواده‌های جایگزین» تجلی می‌یابد. اگر پادکست، آرشیو صوتی این دانش بدیل است، یافته‌های میدانی ما عملکرد زیسته‌ی آن را نشان داد. اردوهای جمعی که در آن‌ها نقش‌های خویشاوندی مانند بابا، داداش و آجی بازتولید می‌شود، تجسدِ میدانیِ همان دانش بدیل است که پادکست‌ها به صورت صوتی به اشتراک می‌گذارند؛ اما داده‌های میدانی، این مرحله‌ی ظاهراً رهایی‌بخش را نیز پیچیده می‌کند. اتنوگرافی جمع‌های تراجنسیتی‌ها در اصفهان نشان داد که خانواده‌های جایگزین خود می‌توانند به بازتولید هنجارهای انضباطی بپردازند؛ به عبارت دیگر در اینجا نه به چالش کشیده‌شدن نهادهای مسلط بلکه تلاش برای هم‌سوسدن افراطی با هنجارهای غالب را شاهد هستیم با این هدف که افراد بتوانند خود را در این نهادها ادغام کنند (Duggan, 2012). در این گروه‌ها، یک منطق پدرسالارانه حاکم

بود که منجر به بازتولید تقسیم کار جنسیتی شدید می‌شد. این مشاهدات نشان می‌دهد که «بازآفرینی» لزوماً یک آرمان شهر رهایی‌بخش نیست، بلکه می‌تواند به «عاملیت انضباطی» جدیدی منجر شود که در آن، تعلق، مشروط به اطاعت از هنجارهای جدید گروه است. این پیچیدگی انضباطی در خانواده جایگزین، بعدی از مرحله بازآفرینی است که در روایت‌های عمومی پادکست‌ها که بر جنبه‌ی حمایتی و اطلاع‌رسانی متمرکز بودند، غایب و تنها از طریق مشاهده‌ی میدانی انضمامی قابل کشف بود.

نتیجه‌گیری: از بدن ناخوانا تا خویشن‌روایی

این پژوهش باهدف واکاوی شکاف میان دانش رسمی و تجربه زیسته تراجنسیتی در ایران، به تقابل دو ساحت متفاوت پرداخت: ساحت بازنمایی در آرشیوهای صوتی و ساحت واقعیت‌های پیچیده در میدان اتنوگرافیک. تحلیل این تقابل ما را به هسته مرکزی پارادوکس گذار در ایران می‌رساند. درحالی که خودروایتگری‌های عمومی در پادکست‌ها فرایند گذار را در مدلی خطی و پنج‌مرحله‌ای صورت‌بندی می‌کنند، شواهد میدانی نشان می‌دهد که واقعیت زیسته در عمل نه یک مسیر خطی روبه‌جلو، بلکه وضعیتی از تعلیق ساختاری است که مدام تکرار می‌شود. یافته‌های میدانی آشکار ساخت که این تعلیق محصول عملکرد دو نهاد است: نخست نهادهای رسمی که بدن را به مثابه پرونده می‌بینند و دوم نهاد خانواده. خانواده در اینجا نه صرفاً بستری عاطفی، بلکه همان‌طور که سالی مور^۱ صورت‌بندی کرده، به مثابه یک «میدان اجتماعی نیمه‌مختار»^۲ عمل می‌کند (Moore, 1973). این میدان با تولید یک قانون موازی مبتنی بر آبرو، قدرتی فراتر از احکام رسمی می‌یابد و موجب می‌شود حتی باوجود مجوزهای قانونی، وضعیت سوژه در تعلیق و ناامنی باقی بماند. حال پرسش اینجاست که چرا در چنین بستر معلق، سوژه‌ها در روایت‌های عمومی خود اصرار بر ترسیم مسیری خطی و منظم دارند؟ با ارجاع به چارچوب کنش متقابل نمادین انتقادی، می‌توان استدلال کرد که این مدل خطی پنج‌مرحله‌ای، درواقع

^۱ Sally Moore

^۲ Semi-Autonomous Social Field(SASF)

کنش خلاقانه من فاعلی در برابر فشارهای من مفعولی یا همان دیگری تعمیم یافته است. سوژه تراجنسیتی در ایران دریافته است که شرط عبور از سدهای نهادی و پذیرش اجتماعی، ارائه روایتی منسجم با آغاز و پایان مشخص است. این اجبار به روایت خطی، تفاوت معنادار تجربه ایرانی را با جوامعی که سیاست‌های متفاوتی نظیر به رسمیت‌شناسی جنس سوم اتخاذ کرده‌اند، آشکار می‌سازد؛ جایی که شاید فشار کمتری برای انطباق کامل با دوگانه زن و مرد وجود داشته باشد؛ بنابراین روایت‌های عمومی کارکردی چندگانه می‌یابند. آن‌ها از یک سو ابزاری برای معنادار کردن تجربه شخصی‌اند و از سوی دیگر، ناخواسته منطق خطی و درمانی موردپسند نهادهای رسمی را بازتولید می‌کنند. آنچه در این پژوهش به عنوان مدل پنج مرحله‌ای شناسایی شد، بیش از آنکه نقشه‌ای از واقعیت بیرونی باشد، نقشه‌ای از استراتژی‌های بقاست؛ تلاشی دائمی برای تبدیل کردن بدنی که در میدان‌های نیمه‌مختار گرفتار شده، به خویشی که دست کم در ساحت روایت، خوانا و دارای سرنوشت است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Seyed Mahdi Etemadifard

Ala Najmi

<https://orcid.org/0000-0002-0759-998x>

<https://orcid.org/0009-0009-4281-1622>

منابع

- اکبری، سمیه. (۱۳۹۶). بررسی هویت و تجارب زیسته در افراد مایل به تغییر جنسیت. (کارشناسی ارشد)، دانشگاه علامه طباطبائی.
- امیرشاه کرمی، مهرداد. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی آثار حقوقی تغییر جنسیت در حقوق ایران و کامن‌لا. (کارشناسی ارشد)، دانشگاه تهران.
- کیانی، رزین. (۱۳۹۸). تغییر جنسیت در نظام اروپایی حقوق بشر و حقوق ایران. (کارشناسی ارشد)، دانشگاه علامه طباطبائی.
- گل‌بهراری، ندا؛ اعظم‌آزاده، منصوره و قاضی‌نژاد، مریم. (۱۴۰۱). «دیالکتیک شناسایی در بین تراجنسی‌ها (نگاهی به تجربه زیسته ناراضیان جنسی در فرایند هویت‌یابی)». *مطالعات اجتماعی ایران*، ۵۷(۱۶)، ۱۲۹-۱۵۲.
- یعقوبی‌چوبری، علی و ساعدی، مهدیه. (۱۳۹۹). «فهم پدیدارشناسانه تجارب زیسته افراد تراجنسی در شهر مشهد (یک مطالعه کیفی)». *پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، ۱۷(۹)، ۱-۲۶.

References

- Abu-Lughod, Lila. (1990). Can there be a feminist ethnography? *Women & Performance: a journal of feminist theory*, 5(1), 7-27.
- Barmania, Sima, & Aljunid, Syed Mohamed. (2017). Transgender women in Malaysia, in the context of HIV and Islam: a qualitative study of stakeholders' perceptions. *BMC international health and human rights*, 17(1), 30.
- Blumer, Herbert. (1986). *Symbolic interactionism: Perspective and method*: Univ of California Press.
- Braun, Virginia, & Clarke, Victoria. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative research in sport, exercise and health*, 11(4), 589-597.
- Braun, Virginia, Clarke, Victoria, Hayfield, Nikki, Davey, Louise, & Jenkinson, Elizabeth. (2023). Doing reflexive thematic analysis. In *Supporting research in counselling and psychotherapy: Qualitative, quantitative, and mixed methods research* (pp. 19-38): Springer.
- Brickell, Chris. (2006). The sociological construction of gender and sexuality. *The Sociological Review*, 54(1), 87-113.
- Bull, Michael. (2000). *Sounding out the city: Personal stereotypes and the management of everyday life*: Berg.
- Burbank, Patricia M, & Martins, Diane C. (2010). Symbolic interactionism and critical perspective: divergent or synergistic? *Nursing philosophy*,

- 11(1), 25-41.
- Butler, Judith. (1۹۹۷). *The psychic life of power: Theories in subjection*: Stanford University Press.
- Butler, Judith. (2002). *Gender trouble*: routledge.
- Carsten, Janet. (2004). *After kinship* (Vol. 2): Cambridge University Press.
- Connell, Raewyn. (2012). Transsexual women and feminist thought: Toward new understanding and new politics. *Signs: Journal of women in culture and society*, 37(4), 857-881.
- Darwin, Helana. (2017). Doing gender beyond the binary: A virtual ethnography. *Symbolic Interaction*, 40(3), 317-334.
- Dickens, Bernard M. (2020). Transsexuality: Legal and ethical challenges. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 151(1), 163-167.
- Dodgson, Joan E. (2019). Reflexivity in qualitative research. *Journal of human lactation*, 35(2), 220-222.
- Duggan, Lisa. (۲۰۱۲). *The twilight of equality?: Neoliberalism, cultural politics, and the attack on democracy*: Beacon Press.
- Foucault, Michel. (1982). The subject and power. *Critical inquiry*, 8(4), 777-795.
- Geertz, Clifford. (2017). *The interpretation of cultures*: Basic books.
- IMAGINATIONS, SONIC. (2012). Jonathan Sterne. *The Sound Studies Reader*, 1.
- Mahmood, Saba. (2006). Feminist theory, agency, and the liberatory subject: Some reflections on the Islamic revival in Egypt. *Temenos-Nordic Journal for the Study of Religion*, 42(1).
- Mead, George H, & Schubert, Cornelius. (2018). *Mind, self and society*: na.
- Meltzer, Bernard, Petras, John, & Reynolds, Larry. (2020). *Symbolic interactionism (RLE Social Theory): Genesis, varieties and criticism*: Routledge.
- Moore, Sally Falk. (1973). Law and social change: the semi-autonomous social field as an appropriate subject of study. *Law & Society Review*, 7(4), 719-746.
- Najmabadi, Afsaneh. (2020). *Professing selves: Transsexuality and same-sex desire in contemporary Iran*: Duke University Press.
- Prosser, Jay. (1998). *Second skins: The body narratives of transsexuality*: Columbia University Press.
- Sandoval, Chela. (2013). *Methodology of the Oppressed* (Vol. 18): U of Minnesota Press.
- Schwandt, Thomas A, Lincoln, Yvonna S, & Guba, Egon G. (2007). Judging interpretations: But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New directions for evaluation*, 2007(114).
- Snigdha, Rezwana Karim. (2019). An obscure perception of transgender in Islam: A case of Hijra in Bangladesh. *Global Journal of Human*

- Social Science Research*, 19(5), 29-36.
- Spade, Dean. (2015). *Normal life: Administrative violence, critical trans politics, and the limits of law*: Duke University Press.
- Stryker, Susan. (2014). Biopolitics. *Transgender Studies Quarterly*, 1(1-2), 38-42.
- Stryker, Susan. (2017). *Transgender history: The roots of today's revolution*: Hachette UK.
- Valentine, David. (2020). *Imagining transgender: An ethnography of a category*: Duke University Press.
- Zengin, Aslı. (2019). The afterlife of gender: sovereignty, intimacy and Muslim funerals of transgender people in Turkey. *Cultural Anthropology*, 34(1), 78-102.

استناد به این مقاله: اعتمادی فرد، سیدمهدی، نجمی، آلاء. (۱۴۰۴). صداها برای گذار: مطالعه‌ای بر مسیر بازتطبیق جنسیت در خودروایتگری‌های عمومی، فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۲(۱۰۸)، ۲۵۲-۲۱۹. DOI: 10.22054/qjss.2025.89770.2934

Social sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...